

Keramika Ivana Mršića u đakovačkoj Mimozi

PREGLEDNI ČLANAK

738:725.1(497. 5 Đakovo),,19**

Marina Božić

Muzej Đakovštine Đakovo

Đakovačka Mimoza impozantna je građevina nastala 80-ih godina prošloga stoljeća. Njezino predvorje krasio je umjetnički rad Ivana Mršića, priznatoga slavonskog umjetnika. S ciljem očuvanja umjetničkoga djela, u dogovoru s ravnateljicom Muzeja i iskusnim preparatorom Miroslavom Benakovićem, odlučeno je skinuti 4488 pločica koje su činile keramički oslik. Motivi oslika svjedoče o povezanosti umjetnika sa slavonskim identitetom, posebnostima koje ovaj kraj ima i kojima bi se trebao dičiti. Unatoč istraživanju, mnogobrojnim razgovorima s umjetnicima i povjesničarima umjetnosti koji se bave medijem keramike i/ili proučavanjem iste, ovakvi zidni keramički oslici – velikih dimenzija, načinjeni od četvorina pečene glazirane gline, zapravo su rariteti u povijesti keramike u Hrvatskoj. Njihova rijetkost dodatno naglašava potrebu za stručnim i pažljivim pristupom. Osim u članku navedena dva umjetnika (Ivan Mršić, Stanislav Marijanović), autorica nije uspjela pronaći još keramičara koji su se izražavali ovim načinom oblikovanja gline. Gospodin Marijanović potvrdio je da je 80-ih godina prošloga stoljeća postojao jako velik interes za uređenje interijera keramičkim oslicima koji su, nažalost, danas uglavnom nepovratno uništeni. To je ujedno i bio cilj skidanja keramičkog oslika u đakovačkoj Mimozi – sačuvati djelo. Očuvanje oslika je zbog zahtjevnosti skidanja, a i zbog dimenzija, bio izazov, ali je konačni produkt – trajno očuvano umjetničko djelo. Time je omogućeno njegovo ponovno postavljanje ili izlaganje u budućnosti. Očuvanjem ovog djela osigurana je mogućnost da i buduće generacije upoznaju jedinstveni doprinos Ivana Mršića hrvatskoj keramičarskoj umjetnosti.

Ključne riječi: keramika, Ivan Mršić, proces skidanja i očuvanja, đakovačka Mimoza.

Uvod

Listajući *Đakovački list* iz vremena 80-ih godina 20. stoljeća u kojemu se kao podlist nalazi *Naš kombinat. List kolektiva PIK „Đakovo”* iznenađujuće je i lako primijetiti kako se malo članaka dotiče pripreme, izgradnje te otvorenja velebnog zdanja u Đakovu – Agroiženjerijskoga centra (AIC) popularno zvanog Mimoza. Tako se u *Listu kolektiva PIK „Đakovo”*, izdanog 16. travnja 1988., navodi kako se Centar počeo graditi u ožujku 1987. te da se očekuje useljenje tijekom srpnja i kolovoza 1988. Iznimno brzo za jedno tako monumentalno zdanje. Autor članka „Razvojna služba AIC-a” navodi i predračunsku vrijednost od 2.350.000 dinara (od toga 950.000 vlastitih sredstava, 1.400.000 kredita).

Poslovnu zgradu Agroiženjerijski centar PIK-a „Đakovo” projektirao je arhitekt Milan Grozdanić iz Radne organizacije „Đakovoprojekt”, izvođač radova bila je Građevinska organizacija „Rad” iz Đakova, a zgrada je ishodila uporabnu dozvolu 30. prosinca 1988., koju je izdao Općinski komitet za privredu i društvene djelatnosti Referata za građevinarstvo, urbanizam i komunalne poslove općine Đakovo. Istu tu godinu 1988. navodi i Bogdan Mesinger kao godinu kada je keramičar Ivan Mršić u predvorju zgrade polijepio 4488 pločica veličine 10 x 10 centimetara.¹

Slika 1. Zgrada Mimoza

1 Bogdan MESINGER, *Ivan Mršić*, 13.

O keramici

Keramika je sveprisutna u povijesti čovječanstva, a prati je razvoj od predantičkih vremena sve do danas. Ona je ujedno i svjedok razvoja čovjekove kulture i djelovanja. Kako se javila potreba za svakodnevnim uporabnim predmetima (vaze, tanjuri, zdjelice), kako je čovjek evoluirao, tako se javila i potreba za oslikavanjem istih. Početni su se ukrasi sastojali od linija, urezivanja i ubadanja s naglaskom na sklad i simetriju (geometrizirani ornamenti), bili su jednostavni, nezahtjevni ukrasi koji su svjedočili i o drugoj strani ljudskih potreba – umjetničkoj, zatim su se javili i motivi životinja i biljaka (zoomorfni i vegetabilni ornamenti) te stiliziranih ljudskih figura (antropomorfni ornamenti). Što je bio veći stupanj čovjekova razvoja, to je ujedno bio i razvijeniji i zahtjevniji stupanj umjetničkog izražavanja.

Tako jedan od najstarijih svjetskih primjera visoke umjetničke razvijenosti u svijetu, a koje se tiču keramike, jesu glazirane cigle² Ištar vrata iz Babilona, iz vremena 604. – 562. g. pr. Kr., zatim palača Darija I. u Suzi, koja također sadrži keramičke reljefe od glazirane cigle. Zidove monumentalnih građevina asirske i svjetske umjetnosti ukrašavali su keramički glazirani i neglazirani reljefi s likovima različitih životinja (bikovi, zmajevi, lavovi).

Zidna je keramika iznimnu popularnost razvila u europskim zemljama zapadnog Mediterana kao što su Portugal i Španjolska, i to pod utjecajem islamske tradicije korištenja keramike u ukrašavanju arhitektonskih zdanja, bilo u eksterijeru bilo u interijeru. U njima se osobito razvila proizvodnja takozvane *azulejo* keramike. Azulejo keramiku na Pirinejski poluotok donijeli su Mauri s Orijenta u 14. stoljeću. I danas se keramika nerijetko upotrebljava u arhitekturi za zidna opločenja interijera i eksterijera zgrada. Neka od poznatijih imena koja su se bavila zidnom keramikom u 20. stoljeću jesu svakako Birger Kaipiainen i Rut Bryk. Njihova su djela dokaz da keramika nije imala isključivo utilitarni aspekt nego i onaj umjetnički, iako joj se kao takvoj u povijesti umjetnosti nerijetko položaj marginalizirao.

2 Glazirana cigla ili glazirana opeka jest opeka prekrivena keramičkim slojem – staklastim slojem mase (glazurom). Glazirane cigle često se koriste za stvaranje dekorativnih zidova, oslika jer omogućuju živopisne boje i glatku završnu obradu. Glazura može odoljeti različitim klimatskim uvjetima (iako joj više odgovaraju topliji i suši krajevi od vlažnih i kišnih jer je prirodni materijal koji „diše” i upija vlagu pa joj se i volumen mijenja), a izgledom može opeku učiniti privlačnijom (premazi mogu biti u različitim bojama), ali i lakšom za održavanje (op. a.).

Keramika u Hrvatskoj

Počeci moderne hrvatske keramike vezani su za osnivanje Obrtne škole, današnja Škola za primijenjenu umjetnost i dizajn u Zagrebu. Obrtna škola osnovana je 1882. godine s posebnim zalaganjem Izidora Kršnjavoga, pokretača razvoja hrvatske likovne umjetnosti na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće.³ Osnutku Obrtne škole prethodilo je osnivanje Muzeja za umjetnost i obrt 1880. u Zagrebu na inicijativu Društva umjetnosti i njegova tadašnjeg predsjednika – Izidora Kršnjavoga. Dakle, keramika u drugoj polovici 19. stoljeća u Hrvatskoj iznimno dobiva na važnosti.

Godine 1884. postojala je i mogućnost za školovanje u keramičkim odjelima kada je u Obrtnoj školi otvoren odjel za keramiku. U školi su se izrađivali keramički predmeti različitih oblika i namjene, koje su potom polaznice odjela za slikanje dekorirale – oslikavale. Izrađivali i dekorirali su se uporabni predmeti: vaze, posude, servisi za kavu, vrčevi, pepeljare... , a od dekorativnih: zidni tanjuri.⁴ Mnogi su od tih predmeta našli svoje mjesto na izložbama u Budimpešti i Zagrebu već tri godine nakon osnutka škole, odnosno samo godinu dana nakon otvorenja odjela za keramiku (1885.). Nažalost, Keramijska škola djelovala je samo do 1892., a kao razlog zatvaranja navode se financijski izdatci. Nastaje zatim velika praznina na području keramičkog obrazovanja.

Kada je u Zagrebu godine 1907. osnovana Viša škola za umjetnost i umjetni obrt, postojala je i želja za organiziranjem keramičkog odjela, ostvarila se, međutim, mnogo godina kasnije, tek 1921. kada je viša škola prerasla u Akademiju.⁵

Tijekom 20. stoljeća na hrvatskoj se keramičkoj sceni javlja niz respektabilnih imena, mahom vezanih za Višu školu za umjetnost i umjetni obrt, a među kojima se u prvoj polovici 20. stoljeća svakako ističe Slavonac Hinko Juhn (Podgorač, 1891. – 1940.) te Jelena Babić (Petrinja, 1883. – SAD, ?). Juhn je bio kipar, školovani keramičar koji će 1921. biti imenovan pomoćnim učiteljem kraljevske umjetničke škole u Zagrebu, odnosno Akademije primijenjene umjetnosti. Nakon spomenutih imena kreće značajan razvoj

3 Marina BARIČEVIĆ, *Povijest moderne keramike u Hrvatskoj*, 13.

4 Isto, 16.

5 Isto 25.

hrvatske keramičarske scene dvadesetog stoljeća te se javljaju mnogobrojna imena, po vokaciji kipari, slikari, keramičari, ali i samouki keramičari. Neka od imena jesu: Ivan Tabaković, Oton Postružnik, Nevenka Đorđević, Marta Plazzeriano, Marta i Vilim Svečnjak, Ljerka Njerš, Dora Pezić-Mijatović, Ivančića Cvitić-Znidarčić i mnogi drugi.

Šezdesetih godina 20. stoljeća u hrvatskoj modernoj keramici te na recentnim izložbama keramike povremeno se ili češće javljaju imena: Koraljka Adum, Vera Vidmar, Nada Degel, Danica Milazzi, Željka Jarnjak, Anica Severin-Kuhta, Boško Pogačić, Ivo Đuratović te Ivan Mršić.

Ivan Mršić prvu je samostalnu izložbu keramike imao 1957. u Iloku. Nakon te samostalne izložbe uslijedio je niz samostalnih i skupnih izložaba u zemlji, ali i u svijetu, te veliki broj narudžbi za privatne potrebe pojedinaca. Među značajnijim izložbama svakako se ističe njegovo sudjelovanje na dvjema izložbama 1984. godine; jedna na I. svjetskom triennalu male keramike u Zagrebu, a zatim izložba keramike u organizaciji Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu pod nazivom „Suvremena hrvatska keramika”, na kojoj je izlagao 51 autor. Te su izložbe zasigurno bile svjedok stanja keramike u Hrvatskoj, a pokazale su da hrvatska keramika prati svjetska strujanja.

Nerijetko se keramika smatra minornom ili dekorativnom umjetnošću te joj se pridodaje isključivo utilitarni aspekt. Danas je ona vrlo perspektivan likovni medij koji se manifestira u stvaralačkoj kreativnosti te se bez granica nerijetko priljubljuje s nekim drugim materijalima (kamen, staklo, drvo).

Jedna od renomiranih suvremenih hrvatskih likovnih kritičarki Višnja Slavica Gabout, koja je bavi medijem keramike, teži tome da keramika pronađe svoje mjesto u likovnoj umjetnosti. Naime, ona tvrdi da pokazujući goleme mogućnosti keramičkog medija kada mu se priđe na jedan drukčiji način, dokazuje da keramika danas može biti izrazito suvremen i izazovan teren za prikaz novih vizija, novih iskustava i novih umjetničkih strategija⁶, zatim nadodaje da je potrebno iz drugog kuta prići keramici – gotovo nikad kao primijenjenoj, ali zato uvijek kao čisto vizualnoj umjetnosti. Prilazi joj kao suvremenoj skulpturi čiji je medij keramika.⁷

6 Višnja SLAVICA GABOUT, *Suvremena keramika i nove strategije*, 13.

7 Isto, 16.

Uvidom u recentna izdanja povijesti umjetnosti koja za svoju temu imaju keramiku, dolazi se do zaključka da keramika kakvom se bavio Ivan Mršić – voluminozna dekorativna zidna keramika namijenjena unutaršnjim prostorima – više nije popularna kao 80-ih godina prošloga stoljeća. Danas je ponajprije naglasak na djelima manjih dimenzija koja prostorno nisu zahtjevna.

Zidna keramika

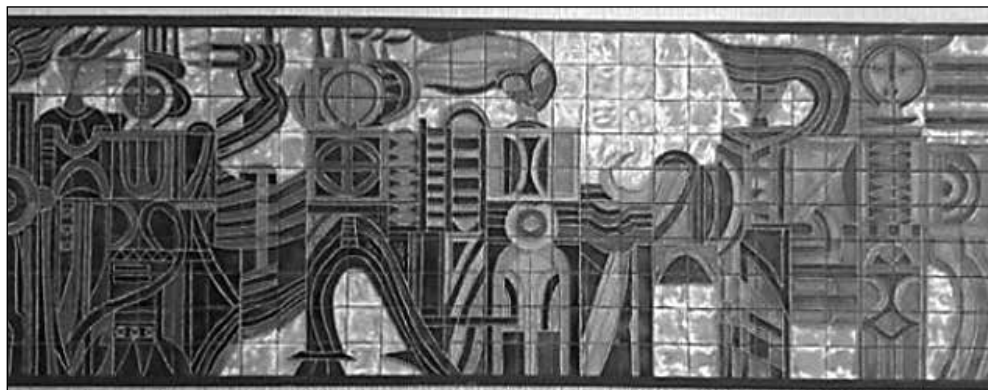
Nastanak zidne keramike ima svoje posebnosti, odnosno korake koji samo oni koji su se okušali u njezinu nastanku mogu opisati. Na temelju razgovora s trojicom poznavatelja rada s glinom, Miroslavom Benakovićem, Stanislavom Marijanovićem i Danielom Aształosom, ukratko ću opisati postupak nastanka zidne keramike. Prvi je postupak opisao Miroslav Benaković, umirovljeni preparator u Muzeju Slavonije, koji je ujedno i skidao Mršićevu keramiku u đakovačkoj Mimozi. Sljedeći je svoje znanje o ovoj tehnici iznio Stanislav Marijanović, profesor na Akademiji za umjetnosti i kulturu u Osijeku, a koji se i sam okušao u istom načinu izražavanja medijem keramike na zidu kao i Ivan Mršić, te se u Muzeju Slavonije čuva jedan mali dio njegova gotovo uništenog djela – zidna keramika koja je nekoć u Kneževu u zgradi bivše direkcije Belja krasila zid; i posljednji je sugovornik bio Daniel Aształos, samouki baranjski grnčar. Sva su trojica osobe s iskustvom rada s glinom.

Kada se glina suši i pali, stegne se približno deset posto. Stopa stezanja može se smanjiti ako se u nju umijesi šamot ili pijesak. Glina se razvija na određenu debljinu i određene dimenzije. Zatim se pritisne rasterom kako bi se dobile pločice jednakih dimenzija. Nakon toga na njih se stavlja reljef. Glina se zatim ostavlja da se osuši. Sušenje može predstavljati veliki problem osobito kod velikih površina koje je teže stisnuti jer se rubovi i kutovi kod sušenja rado savijaju. Nakon sušenja slijedi prvo paljenje (pečenje) nakon čega se nanosi glazura te slijedi drugo paljenje (pečenje). Kod slaganja pločica u keramički oslik misli se na to da se ostave male fuge između jer glina je ipak prirodni materijal koji uslijed promjene vremenskih uvjeta i temperature oscilira u svojim gabaritima. Ovaj je postupak slijedio i Ivan Mršić, međutim do nekih informacija i izazova s kojima se zasigurno susretao nisam uspjela doći pa se veći dio toga uglavnom svodio na pretpostavke navedenih sudionika razgovora te stoga ne smatram nužnim navoditi ih.

Ivan Mršić

Tko je zapravo bio Ivan Mršić i kako to da je baš on angažiran za postavljanje zidne keramike u đakovačkoj Mimozi bila su dva osnovna pitanja za čijim sam odgovorima krenula tragati.

Ivan Mršić rođen je 5. veljače 1937. (Dobroselica), a umro je 15. travnja 2022. (Bošnjaci). Godine 1949. s obitelji je preselio u Ilok (Srijem). Otac Jure uzdržavao je obitelj s petero djece radeći kao samouki zidar od kojega je sigurno Ivan Mršić i naslijedio sklonost gradnji razvijajući se u vrsnog keramičara čije su vještine na tom području svjedočile o ljubavi prema slavonskome kraju i tradiciji (iako je živio u Iloku – Srijem, a nakon rata u Bošnjacima – Slavonija, u radu se Mršića navodi kao slavonskoga umjetnika). Godine 1965. diplomirao je na Akademiji za primijenjenu umjetnost u Beogradu u klasi profesora Vinka Grdana na slikarskom odjelu. Nakon studija kratko je radio u školi kao profesor u Vukovaru da bi od 1968. godine djelovao kao samostalni umjetnik. Bio je član Zajednice umjetnika Hrvatske i ULUPUH-a. Godine 1971. odlazi u Njemačku gdje se usavršavao u keramici da bi se 1978. vratio u Ilok te počeo graditi obiteljsku kuću i atelijer. Od 1980. do 1991. ostvario se Mršić u nizu keramičarskih projekata u Hrvatskoj i inozemstvu. Prvu samostalnu izložbu imao je 1957. u Iloku, zatim su se nizali gradovi u blizini: Vukovar, Vinkovci, Osijek, Županja, ali i oni nešto udaljeniji (Dugo Selo, Cres), izlagao je dosta i u inozemstvu. Prva samostalna izložba izvan Hrvatske bila je u Hannoveru 1972., zatim su se tu još nizali gradovi: Neustadt, Köln, Lingen, Stuttgart, Braunschweig, Bonladen, Stadtaalen i tako dalje. Prva skupna izložba na kojoj je izlagao je I. biennale Slavonaca u Osijeku 1967., zatim u Vinkovcima, Vukovaru i dr. Nizale su se potom skupne izložbe u Njemačkoj, Italiji, Sloveniji, Srbiji, Španjolskoj, Francuskoj i Portugalu. Nerijetko je bio angažiran za uređenje privatnih i javnih prostora. Dio je tih djela nažalost trajno i nepovratno izgubljen što zbog ratnih stradanja (Vukovar, hotel Dunav, keramika, vitraž), što zbog preuređenja prostora kada se nije vodila briga o umjetničkome djelu, nego se jednostavno bez potrebe da se postojeća zidna keramika uklopi u prenamijenjeni prostor djelo jednostavno uništilo (nekadašnja Slavonska banka, šalter-sala, Đakovo). Međutim, ipak su neke zidne keramike Ivana Mršića očuvane do današnjih dana. Jedna od takvih nalazi se u osječkoj Gundulićevoj ulici broj 5, u zgradi bivše Obnove na prvome katu, a koja je u izvrsnom stanju.

Slika 2. Zidna keramika Ivana Mršića u bivšoj zgradi Obnove u Osijeku, Gundulićeva 5, 100 x 350 cm, 1987.

Zidna keramika u đakovačkoj Mimozi

Ulaskom u Mimozu, nekadašnju đakovačku grandioznu zgradu koja je svojim zdanjem plijenila pozornost svih prolaznika i posjetitelja, prvo što se moglo u predvorju zgrade uočiti jesu tri velika keramička oslika. I nakon niza godina sustavnog uništavanja kako eksterijera tako i interijera, keramika je odoljela i zubu vremena i vandalima. Na rubovima keramike mogli su se uočiti tragovi pokušaja skidanja, nekoliko je pločica koje su činile okvir oslika razbijeno ili su nedostajale, međutim globalno je unatoč šaranju sprejevima oslik zapravo ostao čitav i sačuvan. Za vrijeme skidanja oslika čak je i jedan Đakovčanin pristupio preparatoru i donio mu jednu pločicu koju si je planirao zadržati. Sam taj čin govori na kakvoj su vjetrometini stajala ova djela. Bilo koji prolaznik mogao je nesmetano ući i činiti što mu se prohtjelo.

Nisu keramički oslici jedino Mršićevo djelo u Mimozi. Bogdan Mesinger u monografiji *Ivan Mršić, slikar-keramičar* navodi i tapiserije koje su se nalazile u spomenutoj zgradi. Obje su tapiserije bile istih dimenzija 200 x 250 cm, jedna pod nazivom *Slavonska šuma*, a druga *Slavonska livada*. Svojim naslovima, kao i keramički oslici, svjedoče o svojoj entitetskoj pripadnosti. O identitetu, korijenima duboko usađenim u ljepote Slavonije. Nažalost, danas im se gubi svaki trag. Mnogi ih se zaposlenici i ne sjećaju, a gdje su završile, nisam uspjela saznati.

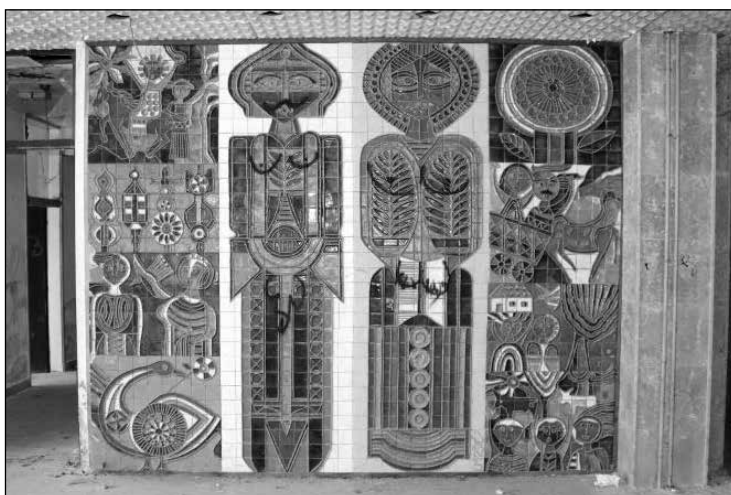
Slika 3. „Slavonska livada”, tapiserija Ivana Mršića u PIK-u Đakovo, dimenzije 200 x 250 cm, 1988.

Slika 4. „Slavonska šuma”, tapiserija Ivana Mršića u PIK-u Đakovo, dimenzije 200 x 250 cm, 1988.

Dana 1. ožujka 2023. godine umirovljeni preparator Muzeja Slavonije Miroslav Benaković započeo je sa skidanjem oslika. Skidanje je trajalo ukupno 34 radna dana. S obzirom na težinu posla i fizičku zahtjevnost, preparator je dolazio 2-3 puta tjedno. Posljednji dan skidanja oslika bio je 7. srpnja 2023.

Skidanje keramike s prvoga zida trajalo je 10 radnih dana.

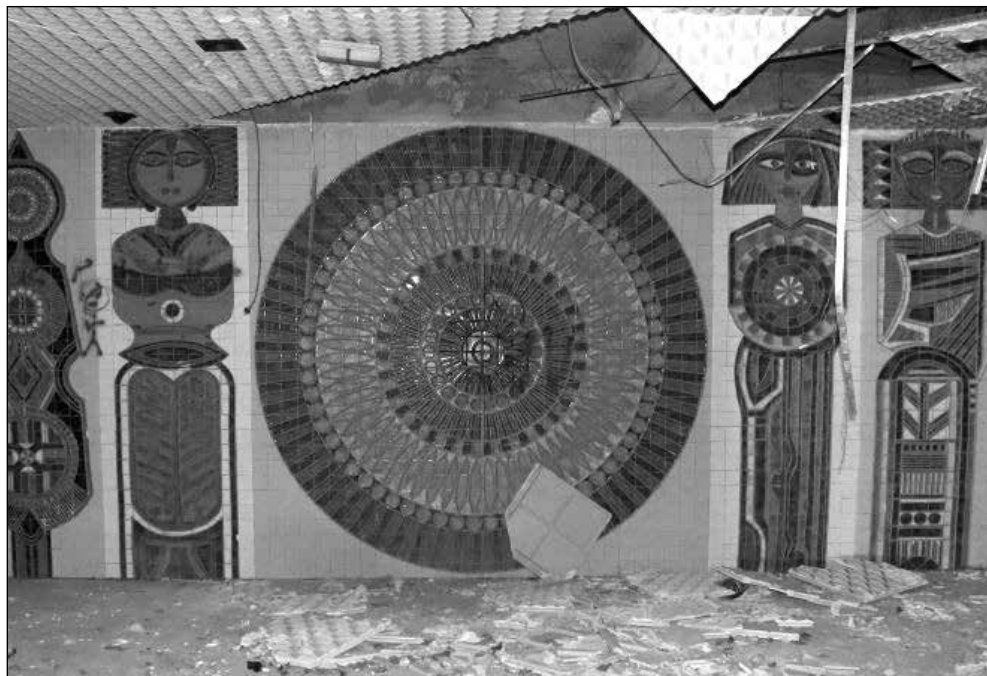
Slika 5. Predvorje PIK-a Đakovo, keramika Ivana Mršića, dimenzije 290 x 360 cm, 1988.

Skidanje keramike s drugoga zida trajalo je 11 radnih dana.

Slika 6. Predvorje PIK-a Đakovo, keramika Ivana Mršića, dimenzije 290 x 360 cm, 1988.

Skidanje keramike s trećega zida trajalo je najduže jer je keramički oslik i najveći – 13 radnih dana.

Slika 7. Predvorje PIK-a Đakovo, keramika Ivana Mršića, dimenzije 300 x 800 cm, 1988.

Keramika se skidala jer je, kako očito svjedoče i pridodane fotografije, zgrada nefunkcionalna, u izrazito lošem stanju te se može očekivati da će i nju uhvatiti zub vremena ili nemarni građani željni uništavanja. Zidovi još stoje, međutim staklene su površine porazbijane, drvene površine (osobito parket) počupane, ako su i postojale bakrene cijevi – trag im više i ne postoji. Iako su se ovi keramički oslici nalazili u prizemlju, strop je prokišnjavao i vlažio samu keramiku. Činjenica da se i u takvim uvjetima keramika zapravo izvrsno održala, svjedoči o kvalitetnoj izvedbi umjetnika, uloženom kvalitetnom materijalu s ciljem da potraje.

Tema i motivi Mršićeve keramike u đakovačkoj Mimozi svjedoče o umjetnikovoj ljubavi prema Slavoniji. Listajući niz kataloga izložbi Mršićevih djela, lako je uočiti da mu nazivi mnogih slika i plastike nerijetko počinju pridjevom „slavonsko” ili imenicom „Slavonija”. Svojim djelima

pokušava afirmirati slavonski identitet, identitet zajednice i podneblja kojem pripada. Nažalost, mnoga će njegova djela ostati tek kao legat za budućnost jer se odričemo korijena pripadnosti o čemu Mršić svojim djelima svjedoči. Nerijetko se odričemo vjerovanja, vrijednosti, tradicije koje s vremenom postaju blijeda sjećanja i uspomene na neka ne baš tako davna vremena, ali vremena koje moderni način života uvelike briše. Keramički oslik u Mimozi nastao 80-ih godina 20. stoljeća smješten u raskošni i prostrani interijer monumentalnošću i naglašenim kolorizmom prisilio je posjetitelja da zastane i divi se. Divi se kako djelima tako i Ivanu Mršiću kao keramičaru iznimna metjerska znanja i iskustva. Uokvireni motivi naglašavaju tadašnje društvene vrijednosti ovoga kraja: Slavonke, preslica, Sunce te cvijet kao najistaknutiji.

Prva skinuta keramika je keramika na fotografiji broj 4, a sastoji se od četiri dijela (stupca). Prvi i četvrti podijeljeni su u četiri cjeline, dok se u sredini nalaze dvije karijatidne djevojke, analogijom s ostalim radovima Ivana Mršića može se zaključiti da predstavljaju Slavonke. Kako su motivi unutar prvog i trećeg stupca odijeljeni snažnim kolorističkim kontrastom, naglašavajući manje semantičke oaze, tako su ove dvije Slavonke u sredini jasno odijeljene promjenom boje pozadine. Svaka je dakle za sebe. U prvome stupcu uočavaju se antropomorfni i zoomorfni motivi: djevojka na konju jaše i mladić pokraj nje s neobičnim Suncem-cvijetom u gornjem desnom uglu. Prevladavaju plava i crvena boja koje se manifestiraju kao snažni dinamični kontrast uz rašireni plašt nad glavom djevojke koji je bijele boje. Slijedi zatim niz od četiri preslice ispunjene geometrijskom ornamentikom.

Podloga je kod preslica narančaste boje, dok plava, crvena, zelena i bijela dominiraju unutrašnjošću prostora preslica koji je podijeljen u kvadratiće, kružiće, vijugave linije i drugo. Slijedi zatim još jedan par, ovaj je na zelenoj podlozi, a između para leti ptica, vjerojatno golub. I par i ptica obojeni su dinamičnim i naglašenim kolorizmom, kao uostalom i svi Mršićevi motivi u Mimozi. Na samome dnu nalazi se zoomorfni motiv: golub s grančicom u kljunu. Ovaj je motiv u ikonografiji tumačen kao simbol mira, nade i novoga početka. Vjerojatno je tako i ova zgrada u koju je bio smješten oslik bila simbol nade novoga razvitka đakovačkoga kraja. Dvije djevojke – Slavonke u sredini ukrašene su geometrijskom ornamentikom. Gledajući s lijeva na desno, kod prve djevojke dominira plava, dok kod druge crvena boja. Lica su im crvena, glave uokvirene, a odjeća bogata i raskošna s nizom listića, kružića, pruga i drugih geometrijskih oblika. Posljednji stupac gledajući

odozgo započinje motivom cvijeta. Ovdje nema zabune je li riječ o motivu Sunce-cvijet ili cvijet jer se uočava stabljika s dva lista. Na plavoj pozadini cvijet uokviruje nekoliko kružnica različitih boja, dok se iz sredine, iz male kružnice šire koncentrični uzorci u obliku latica živih crvenih, plavih i narančastih boja. Zatim slijedi motiv kola – slavonska zaprega s parom koju vuče konj. Par je podignutih ruku, što bi moglo simbolizirati veselje i radost. U ovome se stupcu nalazi najviše antropomorfnih motiva. Tako i sljedeći prikaz donosi sliku para, u daljini kuća, odnosno dom, te ptica i drvo predstavljajući vjerojatno slavonsku bračnu idilu. U posljednjem se prizoru nalaze tri lika, odjeće ukrašene intenzivnim bojama, u pozadini su dvije životinje (krave?) drveće i cvijet-Sunce.

Druga skinuta keramika koja je preparatoru zadala velikih problema prilikom skidanja nalazi se na fotografiji 5. Ovaj keramički oslik sastoji se od četiri geometrijski plošne figure, odnosno karijatidne djevojke – Slavonke bogato ukrašene odjeće koje u abdominalnom području, u sredini, drže plodove slavonskih oranica, polja, zemlje općenito (boca rakije [?], kruška i jabuka kao najčešće slavonsko voće, bogato ukrašeni cvijet koji raste na plodnoj slavonskoj ravnici te veliki klas žita koje hrani ne samo Slavoniju već i šire područje regije). Mršić simbolima neprekidno naglašava svoj etnički identitet. Kod ovih djevojaka glave su iznimno raskošno ukrašene, svaka je drukčija i posebna. Frizure su različitih geometrijskih oblika već spomenuta raskošna kolorita. Oči su im naglašene – ukrašene. Kod nekih se primjećuje i niska na vratu. Snažni pikturalni geometrijski elementi koji ukrašavaju odjeću djevojaka potiču na optimizam, životnu radost koja obavlja Slavoniju.

Posljednja skinuta keramika jest ona najvećih dimenzija na fotografiji broj 6. Sastoji se od šest cjelina od kojih su pet istih dimenzija i cvijet-Sunce koje je dimenzijama dvaput veće od ostalih. Sastoji se od četiri karijatidne djevojke – Slavonke raskošne kose živih boja, naglašenih očiju, ovalna ili trokutasta lica. Odjeća je ukrašena geometrijskim oblicima, intenzivnih kontrastnih boja koje svojom raskošnošću plijene pozornost. Na ovoj se kompoziciji nalazi motiv koji potvrđuje Mršićevu povezanost sa zavičajem – monumentalna preslica. Preslica kao pomagalo kod pređenja u Slavoniji uglavnom lanene i/ili konopljine niti, svojina je žene. Dio je narodnoga života žene, svaka je žena imala svoju preslicu na kojoj su nerijetko bila ugravirana i njihova imena ili imena muškaraca koji su istu za njih napravili. Preslica je pratila život žene od samih početaka. Na poklon su je znale dobiti još u dojenačkoj dobi. Tip

preslice koju Mršić stvara u đakovačkoj Mimozi jest kopljasti tip. Ukrašena je isključivo geometrijskim ornamentima. Uočavaju se tri ispunjena kruga međusobno povezana. Gornji se krug sastoji od niza manjih, prostor između ispunjen je uglavnom kružićima i crticama intenzivnih boja. Nad gornjim krugom nalazi se plavi trokut – vrh preslice. Gornji i središnji krug povezani su geometrijskim oblikom koji podsjeća na lijevak, dok su središnji i donji povezani rombom. U sredini središnjega kruga nalazi se križ kao i u sredini donjeg kruga. I na kraju dimenzijama najveći motiv jest motiv cvijeta-Sunca. Ovaj će motiv Mršić varirati na nekoliko mjesta, na primjer u prodajnom salonu KIO „Orahovica” ili u interijeru kuće Buljubašić u Osijeku. Impozantni je motiv geometrijski ornamentiran. Svojim dimenzijama osvaja i privlači prolaznika. Impozantnošću je zasigurno svjedočio o snazi i važnosti zgrade i ljudi koji u njoj rade.

Nisu Mršićeva djela ovdje postavljena samo s ciljem uživanja u umjetnosti, vjerujem da se ovim djelima uvelike svjedočilo i o dominaciji u to vrijeme impozantne građevine za jedan grad veličine Đakova. Impresivnih dimenzija, dominacijom u prostoru naglašava Mršić kao i naručitelji ovoga djela (keramičkog oslika) kulturno-povijesni značaj slavonskoga čovjeka i vrijednosti koje njeguje. Suncoliki cvijet sastoji se od niza kružnica koje su skladno ukrašene bojama u kontrastu. Upotreba živopisnih boja (crvena, plava, žuta – osnovnih boja) stvara dinamičan vizualan dojam. Spoj je to umjetnosti, tradicije i dizajna koji pridonosi estetskoj vrijednosti okruženja.

Tragajući za umjetnicima koji su se poput Mršića tijekom druge polovice 20. stoljeća i nešto ranije i kasnije okušali u stvaranju keramičkih oslika, naišla sam zapravo samo na još jedno već spomenuto ime, a to je gospodin Stanislav Marijanović. Njegov se umjetnički interes (po vlastitoj priči) nije razvijao u tome smjeru. Osim već njegova spomenutoga djela koje je također skinuto sa zida te aplicirano na čvrstu podlogu i smješteno u čuvaonicu Muzeja Slavonije, više se keramičkim oslikom nije bavio. Čini se da je Ivan Mršić jedinstven barem u Hrvatskoj s obzirom na količinu načinjenih keramičkih oslika, čini se da je iznimka. Očito je sam razvijao svoj umjetnički izraz zaljubljen u keramiku kojoj se nerijetko u povijesti umjetnosti pridodaje gotovo isključivo utilitarni aspekt i minorna vrijednost. Danas je keramika popularna, ali ne u ovako velikim dimenzijama. Interes za ovako snažnim i efektivnim uređenjem interijera gotovo da više ne postoji. Minimalizam, jednostavnost i čistoća forme obilježja su suvremenog dizajna. Glazirani plitki

reljefi Ivana Mršića u đakovačkoj Mimozi vizualno su jedinstvene priče koje odražavaju ljubav prema tradiciji svojega vremena. Skidajući ove keramičke oslike, čuvajući ih od daljnjeg vremenskog i vandalskog uništavanja, sačuva se jedan trenutak naše đakovačke prošlosti i zavičajnog identiteta koji u svijetu globalizma kao da zamire. Postajemo građani svijeta: uniformirani, homogenizirani i deindividualizirani. Dolazi do standardizacije izgleda i ukusa u kojem zapostavljamo svoje korijene i posebnosti.

U razgovoru s preparatorom odlučeno je, a s obzirom na dimenzije i težinu materijala, skinutu keramiku podijeliti i polijepiti na 16 podloga. Dogovorom ravnateljice Muzeja i preparatora, svaka keramika na fotografijama 4 i 5 podijelit će se u četiri segmenta, odnosno ukupno osam mobilnih podloga, dok će najveća također biti podijeljena na 8 segmenata. Keramika više neće biti pričvršćena na određenu podlogu – zid, nego mobilna i kao takvu moguće ju je prvo zaštititi od daljnjih potencijalnih ugroza, a zatim i neometano izlagati ukoliko uvjeti budu osigurani. Ovim će se postupkom omogućiti da trajno bude sačuvana te u budućnosti dostupna za izlaganje i proučavanje.

Nažalost, Miroslav Benaković preminuo je prije nego li je polijepio 4488 pločica na podlogu. Uslijed privatnih obiteljskih problema obilježenih bolešću i smrću, a i sam vrlo lošega zdravstvenog stanja što je utjecalo na njegov daljnji rad, odnosno nemogućnost dovršetka lijepljenja pločica na podlogu, dana 20. veljače 2025. Miroslav Benaković preminuo je u osječkoj bolnici. Ravnateljica je završetak radova dogovorila s restauratorskom radionicom Oslík, koja je posao prihvatila, ali realizirati ga može tek krajem 2025. godine zbog već unaprijed preuzetih poslova.

Misao umjesto zaključka

Mršićev keramički oslik u đakovačkoj Mimozi još nije ugledao svjetlo dana. Kao zaključak nameće se konstatacija da prepreke na putu do cilja (skidanje keramičkog oslika i apliciranje na mobilnu podlogu kako bi djelo bilo dostupno, vidljivo), ostvarenje istoga čine još značajnijim. Značajnijim i utoliko što ono zapravo predstavlja zaštitu slavonskog identiteta u svijetu globalizacije i uniformnosti, u svijetu u kojem razlike nestaju, a djelomično se javlja i stid jer se nerijetko vezivanje za tradiciju smatra i nazadnim. Je li ovo utilitarni pogled na umjetnost? Ne bih rekla. Svaka je umjetnost zapravo u svojoj biti angažirana, svaki umjetnički izričaj šalje neku poruku.

Nije umjetnost samodostatna. Pa tako čuvanjem umjetničkih djela koja ističu posebnosti kraja u kojem su nastala zasigurno nisu nazadna niti u suprotnosti s nekakvim pseudopravilima suvremene umjetnosti. Jer što je umjetnost danas? Svijet *ready-madea*, *land-arta*, performansa, ali i ljubavi prema domu, tradiciji i identitetu.

Literatura i izvori

- Đakovački list, glasilo SSRN Općine Đakovo*, godina XXXV, br. 1057, Đakovo, 16. travnja 1988., *Naš kombinat, List kolektiva PIK „Đakovo”*, godina XVIII, br. 315, Đakovo, 16. travnja 1988.
- Đakovački list, glasilo SSRN Općine Đakovo*, godina XXXV, br. 1066, Đakovo, 12. studenog 1988.
- Marina BARIČEVIĆ, *Povijest moderne KERAMIKE u Hrvatskoj*, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
- Zvonko BENAŠIĆ, *Od ZPD-a do PIK-a Đakovo*, 2. dopunjeno izdanje, Đakovo, 2001.
- Josip BARLEK, *Preslice u Hrvatskoj*, katalog izložbe, Etnografski muzej u Zagrebu, Zagreb, 1984.
- Damodar FRLAN, *Ornament – umjetnost i simbol*, katalog izložbe, Etnografski muzej u Zagrebu, Zagreb, 1988.
- Vladimir KUČINA, *Oblikovanje keramike*, Školska knjiga, Zagreb, 2004.
- Monografija: Đakovo*, izdavač „Z” agencija za marketing, tisak „TIZ” Zrinski Čakovec, 1990.
- Bogdan MESINGER, *Ivan Mršić, slikar-keramičar*, monografija, Slavonska naklada, Privlačica, Vinkovci, 1995.
- Dora PEZIĆ MIJATOVIĆ, *keramika : retrospektiva = ceramics : a retrospective*, MUO, Zagreb, 2009.
- Višnja SLAVICA GABOUT, *Suvremena keramika i nove strategije*, Zagreb, 2023.
- Zvonimir TOLDI, *Dvoje leglo, troje osvanilo: magijski simboli plodnosti, sreće i zaštite od uroka*, Muzej Brodskog Posavlja, Tiskara Šolta, Zagreb, 1999.
- Josie WARSHAW, *Tehnike izrade keramike*, Veble commerce, Zagreb, 2009.
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024., URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/azulejos> (pristupljeno 2024-06-20).

SUMMARY

Marina Božić

CERAMICS BY IVAN MRŠIĆ IN ĐAKOVO'S MIMOZA

The paper offers a detailed overview of the monumental ceramic painting created in 1988 by the renowned Croatian ceramicist and painter, Ivan Mršić, for the lobby of the PIK Đakovo Agro-engineering Center, commonly known as Mimoza. The author discusses the cultural and historical context surrounding the creation of this ceramic painting, its artistic and symbolic significance, the techniques used in its production, and the processes involved in its preservation and restoration. In collaboration with the Đakovo Region Museum and preparator Miroslav Benaković, a total of 4,488 ceramic tiles were carefully removed and preserved in 2023. These tiles make up three large mosaics that measure up to 300 x 800 cm.

Mršić's artworks vividly portray motifs of Slavonian identity, featuring elements such as Slavonka girls, distaffs, flowers, the Sun, and agricultural fruits, all rendered in rich colors and relief. An analysis of his work and artistic elements reveals Mršić's deep connection to Slavonia and his commitment to promoting local traditions through ceramics, a medium that has often been marginalized throughout history. The author also provides an overview of the history of ceramics globally and in Croatia, with a particular focus on its artistic development and significance.

The paper concludes by stating that Mršić's ceramic paintings are a rare and valuable heritage, testifying to a time, tradition, and an artist who has shaped the visual identity of the Slavonian region through his work.